

12. TEISINGUMO PRIORITETAS: LAISVAS IR ORUS ŽMOGUS

Lietuvoje vis dar stinga pagarbos žmogaus teisėms ir orumui. Žmogaus teisės ir laisvės siekiama taikyti pasirinktinai, pagal politines preferencijas, „saviems“, visus „kitokius“ paliekant visuomenės užribyje. Liberalai – nuosekliausiai žmogaus teisės ginanti partija – nesitaikstys su visuomenės narių stigmatizacija. Liberalų sąjūdis žada telkti visų valdžios institucijų pastangas, užtikrinant operatyvų ir kokybišką naujų teisėkūros iniciatyvų, susijusių su Europos žmogaus teisių teismo sprendimais bylose prieš Lietuvą, parengimą ir įgyvendinimą.

12.1.1 Lyčių lygybė – visuomenės gyvenimo kokybės prielaida

Lyčių lygybė – moterų ir vyrų lygių galimybių užtikrinimas bei bet kokios diskriminacijos panaikinimas yra svarbus visuomenės ekonominės, socialinės raidos veiksnys. Diskriminacija gali būti patiriama įvairiose gyvenimo srityse: užimtumo, socialinės apsaugos, švietimo, naudojantis paslaugomis ir kt.

Moterų ir vyrų lygybė yra būtina ekonominės plėtros sąlyga. Tyrimai rodo, kad, sudarius lygias galimybes moterims ir vyrams, gerėja visuomenės gyvenimo kokybė, nes gerėja žmonių ekonominė ir socialinė padėtis. Sudarius galimybę moterims ir vyrams realizuoti savo gebėjimus, valstybė ar savivaldybė veiksmingiau panaudoja turimus žmogiškuosius išteklius.

12.1.2 Pilietiška ir tolerantiška visuomenė

Ginsime pagrindines teises. Liberalai ir toliau nuosekliai gins asmens prigimtines teises ir laisves, o ypatingai teisę į privačią nuosavybę. Pasisakysime prieš įstatymines iniciatyvas, ribojančias asmens laisvę.

Rūpinsimės savo piliečių teisėmis. Toliau nuosekliai kovosime dėl dvigubos pilietybės ir elektroninio balsavimo įteisinimo.

Įteisinsime lyčiai neutralios partnerystės teisinius santykius. Garantuosime liberaliai demokratinei valstybei būdingą žmogaus teisių ir laisvių apsaugos reguliavimą ir įgyvendinimą, ypač užtikrinant lygiateisiškumo bei draudimo diskriminuoti bet kokiais pagrindais ir formomis principų laikymąsi.

Stiprinsime visuomenės teisinį švietimą, skatindami nevyriausybinės iniciatyvas. Kursime ir plėtosime pilietišką, aktyvią ir tolerantišką visuomenę, bendradarbiaudami su nevyriausybiniams organizacijoms.

12.2 Išnaikinti korupciją, piktnaudžiavimą, biurokratiją

Liberalai pastebi, kad Lietuvoje kova su korupcija, piktnaudžiavimu ir biurokratizmu dažniausiai tik imituojama. Naudojimasis ryšiais ir kyšių davimas vis dar yra lengviausias kelias gauti tam tikras viešąsias paslaugas. Mokesčių mokėtojų pinigais finansuojamos lengvatos, nemokamos paslaugos „saviems“ ir „reikalingiems“ žmonėms.

12.2.1 Reikalauti nulinės tolerancijos korupcijai

Šalinsime korupcijos priežastis ir paskatas. Atsisakysime valdžiai nebūtinų funkcijų. Diegsime aukštą skaidrumo, atvirumo ir viešųjų paslaugų kokybės užtikrinimo standartą. Sumažinsime fiziniams ir juridiniams asmenims tenkančią administracinę našą, įgyvendinsime draugišką, konsultacijomis grįstą verslo priežiūrą, konsoliduosime verslo priežiūros institucijų funkcijas, sumažinsime jų skaičių, didinsime kontroliuojančių institucijų veiklos skaidrumą ir nuoseklumą.

Valstybės institucijų veikloje taikysime nulinės tolerancijos korupcijai principą. Įgyvendinsime korupcijos ir piktnaudžiavimo šalinimo iš valstybės ir savivaldybių institucijų priemones. Sukursime efektyvų asmenų, pranešusių apie korupcines viešojo sektoriaus darbuotojų veikas, apsaugos mechanizmą.

Sukursime skaidrų ir veiksmingą lobistinės veiklos modelį valstybėje. Įgyvendinsime visuomenės informavimo ir švietimo veiklas, skirtas korupcijos prevencijai.

Užtikrinsime naują politinių partijų veiklos skaidrumo standartą, kurį sudaro skaidrumo taisyklės, atviri duomenys apie partijos finansus ir jos veiklą, bendravimo su rinkėjais, partijos nariais bei žiniasklaidos priemonės ir tradicijos. Skaidrumo standartas sukurtas, siekiant užtikrinti atvirų duomenų principu paremtą skaidrią ir atvirą partijos bei sąžiningą jos narių veiklą.

12.3 Pagarba tautinėms bendrijoms

Lietuvos valstybė gerbia ir puoselėja istoriškai susiklosčiusį Lietuvos tautinių bendrijų istorinį ir kultūrinį paveldą ir šiuolaikinę tokių bendrijų būtį, kaip Lietuvos valstybės neatsiejama dalį. Kiekvienas Lietuvos Respublikos pilietis, nepaisant jo tautybės, kalbos ar religijos, yra visateisis Lietuvos valstybės dalyvis.

Užtikrinsime, kad mokymo įstaigos, kuriose mokoma tautinių bendrijų kalbomis, nebus uždaromos ar kitaip varžomos tol, kol bendruomenėse bus pagrįstai pakankamas poreikis tokioms švietimo paslaugoms. Tokios mokyklos veiks ne blogesnėmis kaip valstybine kalba

mokančios švietimo įstaigos sąlygomis, įskaitant jų programų ir mokymo proceso turinį ir suteikiamas moksleiviams galimybes siekti asmeninės ir kitos socialinės pažangos Lietuvos valstybėje, išlaikant galimybes mokiniams puoselėti savo kalbą, kultūrą ir tradicijas.

Įteisinsime, jog LR piliečio pasirinkimu įstatymo nustatyta tvarka LR **asmens tapatybės dokumentuose jo vardas ir pavardė gali būti rašomi lotyniškos abėcėlės rašmenimis.**

Įteisinsime, jog gausiai gyvenamose tautinių bendrijų vietovėse įstatymo nustatyta tvarka ir atvejais vietovardžiai ir gatvių pavadinimai gali būti dvikalbiai.

Pilietinio ugdymo iniciatyvos bei kitos programos Pietryčių Lietuvoje bus tiesiogiai finansuojamos iš Pietryčių Lietuvos fondo. Toks Fondas bus įsteigtas ir finansuojamas Lietuvos valstybės ir skirtas greitesniam ir visaapimančiam Pietryčių Lietuvos vietinių bendruomenių įtraukimui į Lietuvos valstybės ir visuomenės gyvenimą.

12.4 Nepriklausoma ir skaidri teismų sistema

Liberalų nuomone, dabartinė LR Vyriausybė dėl neveiklumo, neaktyvumo nesugebėjo padidinti teismų veiklos efektyvumo. Stringa teismų tolygaus darbo krūvio perskirstymas, žmogiškųjų išteklių užtikrinimas, neteisminių ginčų sprendimo būdų taikymas. Neatsisakoma teismams nebūdingų funkcijų, o tai sumažintų jiems tenkantį darbo krūvį. Todėl Liberalų sąjūdis siūlo aiškius žingsnius, kaip keisti esamą situaciją.

12.4.1 Dar didesnio teismų atvirumo link

Garantuosime teismų ir teisėjų nepriklausomumą ir nešališkumą. Skatinsime teismų atvirumą visuomenei, objektyvios informacijos apie teismų darbą skleidimą. Teismų sprendimai turi būti aiškiai argumentuoti ir suprantami visuomenei.

Užtikrinsime asmenų teisę į teisingą teismą. Didinsime teisėjų atrankos, vertinimo ir skyrimo skaidrumą. Plėsimė teisėjų racionalią specializaciją tam tikrų kategorijų bylose (pvz., darbo ginčų bylose, šeimos teisės bylose, intelektinės nuosavybės bylose). Užtikrinsime adekvačias, aukščiausios kvalifikacijos bei atsakomybės poreikį atitinkančias visų grandžių teismuose dirbančių teisėjų ir valstybės tarnautojų darbo sąlygas bei ekonomines ir socialines garantijas.

Sieksime, kad teisėjų darbo krūvis būtų optimalus ir tolygus. Raginsime teismus atsisakyti jiems nebūdingų funkcijų, taikant neteisminius ginčų nagrinėjimo būdus, perskirstant darbo krūvį, užtikrinant žmogiškuosius išteklius. Plėsimė neteisminių ginčų sprendimo būdų taikymą, tokių, kaip mediacija, arbitražas.

Tobulinsime valstybės garantuojamos teisinės pagalbos sistemą. Tobulinsime profesines teisines paslaugas teikiančių asmenų (advokatų, notarų, antstolių) paslaugų kokybės užtikrinimo sistemą. Pakelsime advokatams taikytinų profesinės etikos standartų kartelę tam, kad žmogaus teises turintys užtikrinti advokatai patys būtų nepriekaištingos reputacijos. Tobulinsime teismo proceso reguliavimą, užtikrinant bylinėjimosi proceso operatyvumą, ekonomiškumą, skatinsime teismų veikloje pasitelkti informacines technologijas.

12.5 Efektyvi bausmių vykdymo sistema

Laisvės atėmimo bausme nubaustų asmenų skaičius Lietuvoje išlieka vienas didžiausių Europoje. Dabartinė LR Vyriausybė Lietuvoje pasyviai įgyvendina bausmių vykdymo sistemos reformą. Stringa įkalinimo įstaigų pertvarka, naujų įstaigų statyba ir senųjų renovacija. Nesustyguota probacijos sistema, pastebima kalinimo sąlygų prevencinių priemonių stoka. Valdžia delsia pagerinti kalinių gyvenimo sąlygas. Netinkamai ir ribotai taikoma alternatyvi bausmių atlikimo sistema.

Atsižvelgdamas į tai, Liberalų sąjūdis žada modernizuoti įkalinimo įstaigų veiklą, pertvarkant darbą su nuteistaisiais, plačiau taikant į asmenų elgesio keitimą orientuotas priemones.

12.5.1 Ne bausti, o integruoti į pokyčius

Atgaivinsime Nacionalinės nusikaltimų prevencijos tarybos veiklą. Nusikaltimų prevenciją ir visuomenės saugumą iškelsime kaip vieną iš valstybės veiklos prioritetų.

Tobulinsime kalinių asmenų lygtinio paleidimo procesą. Daugiau sprendimo galių suteikiant lygtinio paleidimo komisijoms, tuo pačiu siekiant, kad į laisvę išeitų tik pasitaisę, į visuomenę reintegruotis pasiruošę asmenys. Kursime ir įgyvendinsime naujas nuteistųjų socialinės reabilitacijos ir integracijos programas.

Užtikrinsime probacijos veiksmingumą. Skatinti probacijos tarnybų ir laisvės atėmimo vietų bendradarbiavimą, pasitelkti NVO ir visuomenės pagalbą. Siūlysiame būdus nuteistuosius įdarbinti viešųjų darbų vykdymui.

Ne bausmės dydis, o bausmės neišvengiamumas lemia nusikalstamumo lygį. Nustatysime teisės pažeidimams adekvačiai proporcingas bausmes, įtvirtindami bausmės ekonomijos principą.

Siūlysimė dažniau naudoti alternatyvias laisvės atėmimo bausmes. Tobulinsime kardomų priemonių, susijusių su asmens laisvės suvaržymu, taikymo ribojimą. Stiprinsime nukentėjusiųjų teisių ir interesų apsaugą baudžiamajame procese.

Įgyvendinsime laisvės atėmimo vietų modernizavimo strategiją. Išskeldinsime įkalinimo įstaigas iš miestų centrų ir pritrauksime privačių investicijų infrastruktūrai gerinti.

12.6 Laikas nelaukia: e-valstybės kūrimas dabar

Nauja pramonės revoliucija, kurios varančioji jėga – skaitmeninės technologijos – radikaliai keičia visuomenes, ekonomikas ir valstybių valdymą. Informacinės technologijos, interneto tinklai jau atvėrė naujas galimybes verslui, tačiau būtina toliau siekti viešojo sektoriaus skaitmenizavimo tam, kad jis taptų dar atviresnis ir draugiškesnis piliečiams.

Liberalai įžvelgia riziką, kad pagrindines informacinių ir skaitmeninių technologijų vystymo programas valdo kelios ministerijos ir daugybė joms pavaldžių institucijų. Steigiamos vis naujos tarpžinybinės institucijos, kurios dubliuoja viena kitos veiklą ir realiai neturi galių ir galimybių priimti konkrečius sprendimus.

Mūsų šalies piliečiai sparčiai skaitmenizuojasi, vis dažniau naudojami išmaniosiomis technologijomis, patys kuria sprendimus ir noriai įsitraukia į pilietinių ir demokratijos iniciatyvų plėtrą. Būtina išnaudoti šį potencialą valstybės valdymo skaidrumui ir ekonomikos augimui.

12.6.1 Sėsti į e-demokratijos bolidą

Visapusiškai plėtosime e-demokratijos galimybes. Palaipsniui diegdami balsavimą internetu, taip į valstybės valdymo klausimus įtrauksime vis didesnę žmonių skaičių. Įsėdę į e-demokratijos bolidą, Lietuvos piliečiai važiuos greitai, saugiai ir patikimai.

Skaitmenizuosime visas viešai prieinamas valstybės paslaugas. Užtikrinsime, kad visas valstybės ir savivaldybės institucijų bei įstaigų teikiamas paslaugas piliečiai galėtų gauti elektroniniu būdu interneto pagalba. Reikalausime, kad elektroninės paslaugos būtų kokybiškos, patogios ir sąveikaujančios tarpusavyje.

Tęsime elektroninio dokumentų pristatymo projektą. Užtikrinsime, kad jis bus prieinamas ir neštų naudą visoms organizacijoms ir visiems gyventojams.

Skaitmeninio raštingumo ugdysime nuo darželio. Siekiant ugdyti naujausioms technologijoms imlius piliečius, skaitmeninio raštingumo ugdymą, diegiamas visose formaliojo ir neformaliojo ugdymo grandyse.

Vystydami e-demokratiją, didelį dėmesį skirsime asmens duomenų apsaugai. Vykdydysime prevencines ir šviečiamąsias programas apie elektroninės tapatybės vagystes, saugumą, e-demokratijos galimybes ir naudą.

12.6.2 Išmaniai valdyti IT ūkį

Sutelksime išbarstytas IT politikos formavimo ir finansavimo funkcijas viename centre. Jis taip pat koordinuotų vieningos ES skaitmeninės rinkos ir kitų Lietuvai strategiškai svarbių iniciatyvų įgyvendinimą bei padėtų verslui vykdyti aukštųjų technologijų verslo plėtrą. Efektyvumui užtikrinti atskira eilute išskirsime IT ūkio valdymą valstybės institucijų biudžetuose.

Užbaigsime valstybės informacinių išteklių konsolidavimo projektą. Remiantis Vilniaus viešųjų duomenų atvėrimo visuomenei patirtimi, atversime valstybės duomenis, kurie nėra slapti ar riboto naudojimo. Jie bus viešinami patogiu formatu ir be papildomo apmokestinimo.

Didinsime konkurenciją. Užtikrinsime, kad privačios ir valstybės valdomų informacinių ir ryšių technologijų (IRT) įmonės konkuruotų vienodomis sąlygomis. Privatizuosime valstybės valdomų IRT įmonių komercinę veiklą vykdančius padalinius.

Sieksime, kad valstybinėms IT sistemoms būtų nustatytas vieningas kibernetinio saugumo standartas. Garantuosime, kad šios sistemos būtų įsigyjamoms tik iš patikimų ir kokybiškoms paslaugoms siūlančių tiekėjų, naudojantis ne mažiausios kainos, o ekonominio efektyvumo kriterijais.

Skatinsime dronų ir robotų pritaikymą. Teisiškai skatinsime inovatyvias technologijas, įteisinsime nepilotuojamų orlaivių naudojimą Lietuvos oro erdvėje už valdytojo matomumo ribų, nepilotuojamų automobilių naudojimą Lietuvos keliuose ir kt.